

WIZERUNEK *DZIECIAKA* W ŚWIADOMOŚCI UŻYTKOWNIKÓW WSPÓŁCZESNEJ POLSZCZYZNY

*Anna Piotrowicz, Małgorzata Witaszek-Samborska
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*

THE IMAGE OF *DZIECIAK* IN THE AWARENESS OF CONTEMPORARY POLISH USERS

*Anna Piotrowicz, Małgorzata Witaszek-Samborska
Adam Mickiewicz University in Poznań*

This article is an attempt to reconstruct the image of *dzieciak* present in the consciousness of contemporary Poles. The material for analysis is to be found in the results of a survey conducted among 360 respondents. Their task was to list five adjectives automatically associated with the word *dzieciak*. The collected names of properties prove axiological ambivalence associated with the word *dzieciak*, with a clear predominance of negative evaluation. The adjectives indicated by the respondents refer to the physical characteristics of the kid, as they also penetrate the realms of psyche, behavior and one's relationship with the environment. It turns out that young people more often than older people identify traits evaluated negatively as they consider the word *dzieciak*.

Key words: language image, language stereotype, linguistic awareness, evaluation, associated traits

W związku z tematem niniejszego artykułu zaczniemy od krótkiej historii słowa *dzieciak* w polszczyźnie. Przeprowadzony przez nas przegląd notacji leksykograficznych wykazał, że od początku funkcjonowania w polszczyźnie słowo to było używane zarówno neutralnie pod względem emocjonalnym, jak i z różnym zabarwieniem ekspresywnym oraz znakiem wartościowania. Po raz pierwszy odnotowano je na początku XIX w. w *Słowniku języka polskiego* Samuela Bogumiła Lindego, gdzie stanowi odsyłacz do *dzieciuch* ‘wyrostek’ (Linde 1854), natomiast w *Słowniku wileńskim* z 2. połowy XIX wieku zarejestrowane zostało w pejoratywnym znaczeniu ‘dziecko, szczególnie grube, tłuste’ (Zdanowicz i in. 1861). Na początku wieku XX w *Słowniku warszawskim*

zwrócono uwagę na cechy fizyczne dziecka określanego jako *dzieciak*: ‘dziecko, szceg. spore, malec’ (Karłowicz, Kryński, Niedźwiedzki 1900)¹. W powojennym *Słowniku języka polskiego* pod redakcją Witolda Doroszewskiego w definicji ‘nieco rubasznie, czasem z odcieniem pieśczości o dziecku’ po raz pierwszy widać pozytywne wartościowanie owego leksemu (Doroszewski, red. 1960)². W kolejnych słownikach ogólnych z końca XX i początku XXI wieku podkreślana jest ambiwalencja aksjologiczna związana ze słowem *dzieciak* (Szymczak, red. 1978; Dunaj, red. 1996; Zgólkowa, red. 1997; Bańko, red. 2000; Dubisz, red. 2003; Żmigrodzki, red.³).

Dzieciak jako derywat od *dziecię* reprezentuje kategorię słowotwórczą „nazwy istot młodych” i typ z sufiksem *-ak* (analogicznie do: *szczenię* – *szczeniak*, *kurczę* – *kurczak*, *źrebię* – *źrebak*). Formacje te, dawniej odczuwane jako potoczne, w polszczyźnie przełomu XX i XXI wieku – na skutek dominacji paradygmatu potoczności w sferze publicznej – uległy dekolokwializacji. Ten typ słowotwórczy zdecydowanie wypiera formacje na *-ę* ze stabilnej warstwy słownictwa (por. przykładowo: „poproszę dwa kurczaki z różną”, a nie: „poproszę dwoje kurcząt z różną”), zaś konstrukcja *dzieciak* wyeliminowała z niej nie tylko książkowe już dziś *dziecię*⁴, ale i rywalizuje pod względem frekwencyjnym z leksemem *dziecko*. Rywalizacja ta jest współcześnie widoczna w różnych typach

¹ Zamieszczone w *Słowniku warszawskim* drugie znaczenie wyrazu *dzieciak* nawiązuje do słownika Lindego: ‘wyrostek, niedorostek, gołowąs, smarkacz, młokos’ (Karłowicz, Kryński, Niedźwiedzki 1900).

² Jako przenośne drugie znaczenie podano w tym słowniku: ‘smarkacz, młokos; człowiek dorosły postępujący nierozsądnie, dziecinnie’ (Doroszewski, red. 1960). Pojawia się ono we wszystkich kolejnych słownikach ogólnych języka polskiego, nie będzie tu jednak przedmiotem naszych rozważań.

³ Nowością w elektronicznym *Wielkim słowniku języka polskiego PAN* jest to, że analogicznie do znaczeń leksemu *dziecko* wyróżniono dwa odrębne znaczenia *dzieciaka*: a) *pot.* ‘ekspresywnie o dziecku – człowieku w okresie od urodzenia do wieku młodzieńczego’; b) *pot.* ‘ekspresywnie o dziecku – człowieku, który został splodzony i urodzony oraz zwykle jest wychowywany przez mężczyznę i kobietę, w stosunku do nich’ (Żmigrodzki, red.).

⁴ Na podniosłe, poetyckie bądź książkowe nacechowanie leksemu *dziecię* wskazują wszystkie powojenne słowniki ogólne rejestrujące takie hasło. W Narodowym Korpusie Języka Polskiego (www.nkjp.pl [dostęp: maj – czerwiec 2016]; dalej: NKJP) leksem *dziecię* występuje 565 razy w korpusie zrównoważonym, a 5516 razy w całym, głównie jednak w tekstach religijnych (*Boże Dziecię*).

tekstów i w rozmaitych sytuacjach komunikacyjnych, co ukażemy na kilku wybranych przykładach⁵:

W użyciu neutralnym:

- Ze względu na stopień niepełnosprawności **dzieciaki** nie mogą chodzić do szkoły, gdzie uczą się zdrowe dzieci. Tym bardziej, że każde dziecko wymaga innego programu nauczania i rehabilitacji [prasa – Andrzej Pająk, *Za jeden uśmiech*, „Enter” 2003, nr 1];

- – z Pabianic ? znaczy tam mówisz o harcerstwie? – tak. ale wiesz co że to jest jakiś taki układ że hufiec podpisał umowę z akademią. nabór **dzieciaków** jest nie tylko z Pabianic [język mówiony – przyjaciółki o praktykach];

zabarwionym dodatnio:

- 1 czerwca mojemu bratu ciotecznemu urodził się synek. Jest naprawdę cudowny, przynajmniej nie będę się nudzić w wakacje.... **DZIECIAKI SĄ CUDOWNE!!!** [forum dyskusyjne – www.forumowisko.pl];

- **Dzieciaki** uwielbiają zabawę z barwnikami, a ja uwielbiam ten zachwyty i szerokie z wrażenia oczy, gdy obserwują reakcję jaka zachodzi [blog – <http://mamainspiruje.pl/category/creativity/>];

zabarwionym ujemnie:

- Czesław stał bezradnie, czekając, aż Helena powie mu, co ma zrobić. Spojrzał z niechęcią na Joannę. Że też ten **dzieciak** musi sprawiać tyle kłopotów [literatura piękna – Hanna Samson, *Pułapka na motyla*, 2000];

- Z tymi dzisiejszymi **dzieciakami** nie da się normalnie rozmawiać. Proszę, on tu stoi, spuchnięte nogi go rwą, a przecież – żeby nie ten chłopak – mógłby sobie siedzieć w portierni i niczym się nie denerwować [literatura piękna – Małgorzata Musierowicz, *Dziecko piątku*, 1993].

Ciekawe wydało nam się sprawdzenie, jak leksem *dzieciak* wartościowany jest w świadomości użytkowników współczesnej polszczyzny i jakie cechy konotuje. W tym celu przeprowadziłyśmy anonimowe badanie ankietowe wśród 360 respondentów obojga płci w różnym wieku⁶. Poprosiłyśmy ich o podanie pięciu przymiotników automatycznie kojarzonych ze słowem *dzieciak*. Celem niniejszego artykułu jest

⁵ Materiał pochodzi z Narodowego Korpusu Języka Polskiego (www.nkjp.pl) i przeglądark Google (www.google.pl) oraz Monco (www.monco.pl).

⁶ Do przeprowadzenia ankiety wykorzystaliśmy serwis interankiety.pl oraz Formularze Google. Za pomoc dziękujemy Paniom mgr Agnieszce Kijak i mgr Magdzie Żyzie.

rekonstrukcja – na podstawie wyników owej ankiety – współczesnego wizerunku dzieciaka w świadomości użytkowników polszczyzny.

Na wstępie wypada zdefiniować z językoznawczego punktu widzenia pojęcie wizerunku. Za Elżbietą Laskowską przyjmujemy, że wizerunek to dynamiczny stereotyp, który „powstaje niekiedy pod wpływem jakiegoś wydarzenia [...]. Częściej jednak [...] kształtuje się przez wielokrotne powtarzanie treści. Takie powtarzanie może treść w świadomości jakiegoś kręgu kulturowego [...] utrwalić. Wydaje się, że pewną rolę w kształtowaniu się wizerunku [...] odgrywają media” (Laskowska 2006: 276). Stereotyp zaś – od lat budzący zainteresowanie nie tylko socjologów i psychologów, ale też językoznawców – najpełniej zdefiniowała Irena Szczepankowska, pisząc, że jest to „jednostka wiedzy o świecie, tj. skonwencjonalizowane, powszechnie podzielane w danej społeczności i względnie trwałe (przekazywane z pokolenia na pokolenia) wyobrażenie danego fragmentu rzeczywistości (obiektu, zjawiska), zakodowane w warstwie znaczeniowej znaków językowych, w postaci tzw. standardów semantycznych. Stereotypy poznawcze składają się na językowy obraz świata jednostki i społeczności [...]” (Szczepankowska 2011: 143). Jerzy Bartmiński i Jolanta Panasiuk natomiast zwracają uwagę na to, że składowymi stereotypu zazwyczaj nie są „cechy istotne, tzw. esencjalne (te przysługują wszystkim obiektom klasy), lecz tylko cechy typowe, przysługujące obiektom uznanym potocznie za normalne, zwyczajne, reprezentatywne. Zestawy takich cech, zorganizowane wewnątrznie w nieprzypadkowy sposób, tworzą językowo-kulturowe obrazy przedmiotów, które od czasu Lippmanna przyjęło się nazywać stereotypami” (Bartmiński, Panasiuk 2001: 371 – 372).

Wyniki przeprowadzonego przez nas badania ankietowego dają podstawy do rekonstrukcji nie statycznego, utrwalonego stereotypu osoby nazywanej *dzieciakiem*, lecz jedynie wizerunku obecnego w świadomości współczesnych Polaków.

Interesujący nas leksem wywołuje rozmaite skojarzenia, gdyż ankietowani wymienili aż **283 różne przymiotniki** z nim związane, z których jednak 132 podano tylko raz (przykładowo: *bezmyślny, dowcipny, kilkuletni, natrętny, przemiły, zarozumiały, zwinny*), a 31 dwukrotnie (np. *arogancki, bezinteresowny, inteligentny, nieporadny, samolubny, uciążliwy, wyjątkowy*). W dalszym ciągu rozważań bierzemy pod uwagę wyłącznie 120 nazw cech wskazanych w ankietach przynajmniej trzykrotnie, pomijając asocjacje indywidualne⁷.

⁷ W dalszej części artykułu przykłady przymiotników podajemy wybiórczo, natomiast pełną ich listę w układzie rangowym zamieszczamy na końcu tekstu.

Licznie (więcej niż przez 10 osób) wymienione zostały 42 leksemy. Ich lista rangowa przedstawia się następująco:

mały (99), *niegrzeczny* (92), *kochany* (63), *wesoły* (63), *słodki* (54), *głośny* (46), *nieznośny* (35), *uśmiechnięty* (34), *beztroski* (33), *rozwydrzony* (33), *zabawny* (33), *radosny* (32), *energiczny* (31), *niedojrzały* (29), *rozpieszczony* (27), *szczęśliwy* (27), *hałaśliwy* (26), *niesforny* (23), *miły* (22), *grzeczny* (20), *młody* (20), *dziecinny* (18), *głupi* (18), *nieodpowiedzialny* (17), *placziwy* (17), *duży* (16), *niewychowany* (16), *rozkapryszony* (16), *wredny* (16), *brudny* (15), *szczery* (15), *ruchliwy* (14), *fajny* (13), *rozbrykany* (13), *uparty* (13), *uroczy* (13), *złośliwy* (13), *bystry* (12), *mądry* (12), *śmieszny* (12), *irytujący* (11), *szalony* (11).

Jak widać, żadna z cech kojarzonych ze słowem *dzieciak* nie została wskazana nawet przez 50% respondentów. Dwie najczęściej wymieniane to *mały* i *niegrzeczny* – podane mniej więcej przez 1/4 ankietowanych. Cechę *mały* w znaczeniu ‘bardzo młody, niedorosły’⁸ lub ‘mający niewielkie rozmiary w porównaniu z takimi, które uważa się za przeciętne; nieduży’, uznać należy za esencjalną (centralną w strukturze semantycznej jednostki językowej), o czym implicytnie świadczą definicje słownikowe leksemu *dzieciak*⁹, zaś *niegrzeczny* to już wyraźnie stereotypowe wartościowanie ujemne. Kolejne trzy leksemy na liście rangowej – *kochany*, *wesoły*, *słodki* – wnoszą do owego stereotypu aspekt dodatni. Analiza wszystkich 42 najczęściej wymienianych przymiotników potwierdza wspomnianą na początku artykułu aksjologiczną ambiwalencję związaną ze słowem *dzieciak*. Poza kilkoma określeniami neutralnymi (*beztroski*, *duży*, *młody*) respondenci wskazywali przede wszystkim cechy wartościowane ujemnie (21 przymiotników) – od stosunkowo „łagodnych” typu: *niesforny*, *niewychowany*, *rozpieszczony*, po zdecydowanie deprecjonujące, np.: *głupi*, *nieznośny*, *rozwydrzony*, *wredny*. Jednak leksemy o przeciwnym, a więc dodatnim znaku wartościowania, też były dość liczne (16) – od ogólnych typu: *fajny*, *miły*, *uroczy*, po precyzyjniejsze semantycznie: *bystry*, *mądry*, *grzeczny*, *energiczny*, *szczery*, *radosny*, *uśmiechnięty*.

⁸ Cechę *młody*, jak widać na liście rangowej, również wymieniano dość często.

⁹ Definicje te mają zazwyczaj charakter synonimiczny (por. przykładowo: *pieszcz.* a. *lekcew.* «dziecko» (Dubisz red. 2003); Dzieciak to inaczej dziecko. Słowo potoczne, często wyrażające sympatię, lekceważenie lub niechęć (Bańko red. 2000)). *Dziecko* natomiast definiowane jest jako: «człowiek od urodzenia do wieku młodzieńczego; także: każdy, niezależnie od wieku, potomek w stosunku do rodziców, syn albo córka» (Dubisz red. 2003); Dziecko to człowiek od urodzenia do czasu, gdy staje się dorosły (Bańko red. 2000).

Przewaga kojarzonych ze słowem *dzieciak* cech ujemnych nad dodatnimi jest jeszcze wyraźniejsza, gdy weźmiemy pod uwagę pozostałe przymiotniki analizowane w tym artykule (przypomnijmy: wymieniane przynajmniej trzykrotnie). Aż 44 z nich konotują bowiem negatywny obraz dziecka nazywanego *dzieciakiem* (np. *humorzysty, marudny, niecierpliwy, nadpobudliwy, upierdliwy, pyskawy, bezczelny, krnąbrny, nieposłuszny, rozpuszczony, okropny, wulgarny, zły*), podczas gdy zaledwie 27 wywołuje skojarzenia pozytywne (np. *cudowny, rozkoszny, śliczny, wspaniały, odważny, zdolny, pogodny, dobry, żywy, żwawy*). Dla pełności obrazu dodać tu trzeba kilka przymiotników aksjologicznie neutralnych (np. *bezradny, niewinny, bezbronny, niedoświadczony*).

Wizerunek *dzieciaka* zrekonstruujemy, grupując poszczególne cechy (a dokładniej ich nazwy) wokół rozmaitych aspektów odnoszących się do obiektu (cech fizycznych, psychicznych, sposobu zachowania itp.). Potwierdzimy jednocześnie ambiwalencję aksjologiczną zawartą w tym wizerunku, pokazując, że te same aspekty łączą się często z przeciwstawnymi konotacjami.

Ze względu na **cechy fizyczne** *dzieciak* budzi wśród respondentów głównie pozytywne skojarzenia – estetyczne: *ładny, śliczny* i związane z kondycją: *zdrowy, szybki, żwawy, żywy, żywiołowy*. Negatywne asocjacje są znacznie rzadsze i dotyczą wyłącznie wyglądu: *brudny, umorusany, zasmarkany*.

Bogatszy repertuar środków leksykalnych, którymi ankietowani określali *dzieciaka*, dotyczy **sfery psychicznej**. Przymiotniki wartościujące dodatnio są tu tak samo liczne jak wartościujące ujemnie. Wizerunek *dzieciaka* tworzą nazwy odnoszące się do emocji, z jednej strony pozytywnych: *szczęśliwy, radosny, wesóły, pogodny*, z drugiej negatywnych: *smutny*. Kolejna grupa dotyczy dyspozycji intelektualnych – także pozytywnych: *mądry, zdolny, bystry, sprytny, pomysłowy* i negatywnych: *głupi, cwany*. Z psychiką związane są także cechy osobowościowe, wśród nich znów oceniane pozytywnie: *ufny, szczery, spontaniczny, odważny* i negatywnie: *infantylny, naiwny, dziecinny, ciekawski, nadpobudliwy, uparty, niecierpliwy, nieodpowiedzialny*.

Wiele cech psychicznych (rzadziej fizycznych) składających się na wizerunek *dzieciaka* przejawia się w **sposobie** jego **zachowania**, które może być oceniane dobrze lub źle. Ze zgromadzonego materiału wynika, że określenia pejoratywne zdecydowanie przeważają nad nielicznymi pozytywnymi: *grzeczny, aktywny, energiczny*. Wspomniane określenia pejoratywne dotyczą ogólnie braku grzeczności (*niegrzeczny, nieposłuszny, nieusłuchany, niewychowany*), niewłaściwej postawy życiowej

spowodowanej pobłażliwością otoczenia (*marudny, kapryśny, humorzasty, złośliwy*), a także nadpobudliwości ruchowej (*niesforny, rozbrykany*) i niestosownych zachowań mownych (*pyskaty, krzykliwy, hałaśliwy, bezczelny*).

Można wskazać jeszcze jedną grupę przymiotników wymienionych przez respondentów, wyróżnioną przez nas ze względu na przyjętą w tychże określeniach perspektywę **relacji między otoczeniem a dzieciakiem**. Podobnie jak w odniesieniu do cech psychicznych obserwujemy tu zrównoważoną ambiwalencję aksjologiczną. Dodatni znak wartościowania reprezentują leksemy: *fajny, miły, sympatyczny, kochany, rozkoszny, słodki, uroczy, cudowny, wspaniały, pocieszny, rozbrajający, zabawny, śmieszny*, zaś ujemny takie, jak: *niemiły, okropny, absorbujący, męczący, upierdliwy, denerwujący, irytujący*. Jak widać z zaprezentowanych przykładów, skala wartościowania obejmuje szerokie spektrum – od niskiego poziomu po wysoki poziom zabarwienia emocjonalnego (*fajny, miły – cudowny, wspaniały; niemiły – okropny; absorbujący – upierdliwy*).

Warto zaznaczyć, że spośród 360 respondentów aż 293 osoby na pięć przymiotników kojarzonych przez nie ze słowem *dzieciak* podały przykłady o różnym znaku wartościowania (typu: *wesoły, hałaśliwy, marudzący, kochany, nieznośny*), 48 wskazało wyłącznie określenia nacechowane ujemnie (typu: *wredny, irytujący, męczący, niemiły, uciążliwy*), a zaledwie 19 ankietowanych wymieniło leksemy tylko wartościujące dodatnio (np. *grzeczny, słodki, miłusiński, kochany, radosny*). Jest to kolejne potwierdzenie ambiwalencji wizerunku dzieciaka w świadomości współczesnych Polaków.

Porównanie wyników badania ankietowego według kryterium wieku (trzy grupy wiekowe: 1. – do 30 lat, 2. – od 31 do 55 lat, 3. – powyżej 55 lat) wykazało znaczne różnice pod względem wartościowania łączonego z interesującym nas tu leksemem. Najmłodszy respondenci (243 osoby) przypisują dzieciakowi znacznie częściej cechy ujemne niż dodatnie (przymiotniki o ujemnym znaku wartościowania wymienili oni 668 razy, a o dodatnim – 502 razy). Oznacza to, że z pięciu wymienianych przez nich przymiotników średnio trzy miały nacechowanie negatywne, a dwa – pozytywne. Wśród ankietowanych było znacznie mniej osób w wieku średnim (78) oraz starszych (39). W obu tych grupach stosunek łączonych ze słowem *dzieciak* przymiotników był odwrotny – trzy nacechowane melioratywnie na dwa pejoratywnie. Jak widać zatem, w oczach młodego

pokolenia Polek i Polaków¹⁰ wizerunek dzieciaka rysuje się w znacznie ciemniejszych barwach niż w oczach osób po 30. roku życia.

Interesującym problemem jest to, na ile stereotyp zależy od sposobu postrzegania obiektu, a na ile od sposobu nominacji. Innymi słowy: czy leksemy *dzieciak* i *dziecko* o wspólnej cesze esencjalnej ‘młody’ konotują podobne cechy typowe (stereotypowe)? Można się też zastanowić nad tym, czy podobne konotacje łączą się w świadomości użytkowników polszczyzny z interesującym nas leksemem zarówno w liczbie pojedynczej (*dzieciak*), jak i w liczbie mnogiej (*dzieciaki*). Są to jednak tematy na odrębne, kolejne opracowania.

LITERATURA

- Bańko 2006:** Bańko, M. *Słownik dobrego stylu czyli wyrazy które się lubią*. Warszawa: Wydawnictwo PWN, 2006.
- Bańko, red. 2000:** *Inny słownik języka polskiego*. Red. M. Bańko. T. 1. Warszawa: Wydawnictwo PWN, 2000.
- Bartmiński, Panasiuk 2001:** Bartmiński, J., Panasiuk, J. Stereotypy językowe. W: *Współczesny język polski*. Red. J. Bartmiński. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2001, 371 – 395.
- Doroszewski, red. 1960:** *Słownik języka polskiego*. Red. W. Doroszewski. T. 2. Warszawa: Wydawnictwo Wiedza Powszechna, 1960.
- Dubisz, red. 2003:** *Uniwersalny słownik języka polskiego*. Red. S. Dubisz. T. 1. Warszawa: Wydawnictwo PWN, 2003.
- Dunaj, red. 1996:** *Słownik współczesnego języka polskiego*. Red. B. Dunaj. Warszawa: Wydawnictwo Wilga, 1996.
- Geller, Dąbrówka 2007:** Geller, E., Dąbrówka, A. *Słownik stylistyczny języka polskiego. Ponad 100 000 wyrażen (idiomów, kolokacji i użyć)*. Warszawa: Wydawnictwo Świat Książki, 2007.
- Karłowicz, Kryński, Niedźwiedzki 1900:** Karłowicz, J., Kryński, A.A., Niedźwiedzki, W. *Słownik języka polskiego*. T. 1. Warszawa: W drukarni E. Lubowskiego i S-ki, 1900.
- Laskowska 2006:** Laskowska, E. Stereotypy Bydgoszczy w tekstach prasy lokalnej. W: *Miasto. Przestrzeń zróżnicowana językowo, kulturowo i społecznie*. Red. M. Świącicka. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2006, 275 – 282.

¹⁰ Wśród 360 respondentów było tylko 60 mężczyzn. Ze względu na ogromną dysproporcję liczby mężczyzn i liczby kobiet wypełniających ankietę w analizach nie wzięliśmy pod uwagę kryterium płci.

- Linde 1854:** Linde, S.B. *Słownik języka polskiego*. T. 1. Lwów: W drukarni Zakładu Ossolińskich, 1854.
- Narodowy Korpus Języka Polskiego:** WWW.nkjp.pl [dostęp: maj – czerwiec 2016].
- Piotrowicz, Witaszek-Samborska (w druku):** Piotrowicz, A., Witaszek-Samborska, M. O karierze dzieciaka w polszczyźnie. W druku.
- Szczepankowska 2011:** Szczepankowska, I. *Semantyka i pragmatyka językowa. Słownik podstawowych pojęć z zadaniami i literaturą przedmiotu*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2011.
- Szymczak, red. 1978:** *Słownik języka polskiego*. Red. M. Szymczak. T. 1. Warszawa: Wydawnictwo PWN, 1978.
- Urbańczyk, Kucala, red. 1999:** *Encyklopedia języka polskiego*. Red. S. Urbańczyk, M. Kucala. Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, wyd. 3. popr. i uzupełn., 1999.
- Zdanowicz i in. 1861:** Zdanowicz, A. i in. *Słownik języka polskiego*. Cz. 1. Wilno: Wydawnictwo Orgelbranda, 1861.
- Zgólkowa, red. 1997:** *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*. Red. H. Zgólkowa. T. 10. Poznań: Wydawnictwo Kurpisz, 1997.
- Żmigrodzki, red.:** *Wielki słownik języka polskiego PAN*. Red. P. Żmigrodzki. WWW.wsjp.pl [dostęp: 10.10.2016].

Lista rangowa analizowanych przymiotników (R – ranga, F – frekwencja w badaniu ankietowym)

R	Leksem	F		
			17.	hałaśliwy 26
			18.	niesforny 23
1.	mały	99	19.	miły 22
2.	niegrzeczny	92	20.	grzeczny 20
3.	kochany	63	21.	młody 20
4.	wesoły	63	22.	dziecinny 18
5.	słodki	54	23.	głupi 18
6.	głośny	46	24.	nieodpowiedzialny 17
7.	nieznośny	35	25.	płaczliwy 17
8.	uśmiechnięty	34	26.	duży 16
9.	beztroski	33	27.	niewychowany 16
10.	rozwydrzony	33	28.	rozkapryszony 16
11.	zabawny	33	29.	wredny 16
12.	radosny	32	30.	brudny 15
13.	energiczny	31	31.	szczerzy 15
14.	niedojrzały	29	32.	ruchliwy 14
15.	rozpieszczony	27	33.	fajny 13
16.	szczęśliwy	27	34.	rozbrykany 13

35.	uparty	13	81.	krzykliwy	4
36.	uroczy	13	82.	nadpobudliwy	4
37.	złośliwy	13	83.	niecierpliwy	4
38.	bystry	12	84.	niepoważny	4
39.	mądry	12	85.	odważny	4
40.	śmieszny	12	86.	pogodny	4
41.	irytujący	11	87.	psotliwy	4
42.	szalony	11	88.	rozbawiony	4
43.	kapryśny	10	89.	wymagający	4
44.	pyskaty	10	90.	zły	4
45.	ładny	9	91.	aktywny	3
46.	marudny	9	92.	bezzadny	3
47.	nieposłuszny	9	93.	biedny	3
48.	psotny	9	94.	cudowny	3
49.	roześmiany	9	95.	denerwujący	3
50.	sprytny	9	96.	humorzasty	3
51.	ciekawny	8	97.	kolorowy	3
52.	dobry	8	98.	marudzący	3
53.	krnąbrny	8	99.	niedobry	3
54.	pomysłowy	8	100.	niespokojny	3
55.	rozpuszczony	8	101.	okropny	3
56.	żywy	8	102.	placzący	3
57.	absorbujący	7	103.	pocieszny	3
58.	ciekawski	7	104.	problematyczny	3
59.	męczący	7	105.	rozbiegany	3
60.	umorusany	7	106.	rozbrajający	3
61.	bezczelny	6	107.	rozgadany	3
62.	niedoświadczony	6	108.	rozkoszny	3
63.	niemiły	6	109.	smarkaty	3
64.	nieusłuchany	6	110.	smutny	3
65.	niewinny	6	111.	sympatyczny	3
66.	roztrzępany	6	112.	śliczny	3
67.	rozwrzeszczany	6	113.	ufny	3
68.	spontaniczny	6	114.	wspaniały	3
69.	infantylny	5	115.	wulgarny	3
70.	naiwny	5	116.	zapłakany	3
71.	rozrabiający	5	117.	zasmarkany	3
72.	szybki	5	118.	zdrowy	3
73.	upierdliwy	5	119.	żwawy	3
74.	wrzeszczący	5	120.	żywiłowy	3
75.	zdolny	5	121.	agresywny	2
76.	zwariowany	5	122.	arogancki	2
77.	bezbronny	4	123.	bezinteresowny	2
78.	cwany	4	124.	bezpośredni	2
79.	gadatliwy	4	125.	czysty	2
80.	głodny	4	126.	durny	2

127.	inteligentny	2	173.	dziki	1
128.	kreatywny	2	174.	egoistyczny	1
129.	krzyczący	2	175.	elegancki	1
130.	lekkomyślny	2	176.	empatyczny	1
131.	lubiany	2	177.	figlarny	1
132.	malutki	2	178.	gaworzący	1
133.	małoletni	2	179.	głupolkowaty	1
134.	najważniejszy	2	180.	hałasujący	1
135.	niepokorny	2	181.	intrygujący	1
136.	nieporadny	2	182.	kilkuletni	1
137.	nieprzewidywalny	2	183.	kochający	1
138.	niesamodzielny	2	184.	koleżeński	1
139.	rozczochrany	2	185.	leniwy	1
140.	samolubny	2	186.	łagodny	1
141.	trudny	2	187.	łatwowierny	1
142.	uciążliwy	2	188.	łobuzerski	1
143.	urwisowaty	2	189.	łobuzowaty	1
144.	wkurzający	2	190.	marzycielski	1
145.	wolny	2	191.	milusiński	1
146.	wrażliwy	2	192.	milutki	1
147.	wstrętny	2	193.	naburmuszony	1
148.	wstydlivy	2	194.	nadęty	1
149.	wścibski	2	195.	namolny	1
150.	wyjątkowy	2	196.	narwany	1
151.	zadziorny	2	197.	natrętny	1
152.	angażujący	1	198.	niechciany	1
153.	autentyczny	1	199.	niedorośły	1
154.	bezmyślny	1	200.	nieduży	1
155.	bezwzględny	1	201.	nietajny	1
156.	bliski	1	202.	niekonsekwentny	1
157.	bogaty	1	203.	niekulturalny	1
158.	boski	1	204.	nienormalny	1
159.	buntowniczy	1	205.	nieobliczalny	1
160.	chamski	1	206.	nieogarnięty	1
161.	chory	1	207.	nieokiełznany	1
162.	chudy	1	208.	nieokrzęsany	1
163.	cichy	1	209.	niepotrzebny	1
164.	cieplutki	1	210.	niepoukładany	1
165.	cool	1	211.	niesłuchający	1
166.	cudny	1	212.	niesympatyczny	1
167.	czuły	1	213.	nieśmiały	1
168.	dobroczynny	1	214.	nieświadomy	1
169.	dociekliwy	1	215.	nieuprzejmy	1
170.	dokuczliwy	1	216.	nieustępliwy	1
171.	dowcipny	1	217.	nieustraszony	1
172.	dynamiczny	1	218.	niewrażliwy	1

219.	niewykształcony	1	252.	śmiejący się	1
220.	niezdyscyplinowany	1	253.	towarzyski	1
221.	niezwykły	1	254.	uciekający	1
222.	niski	1	255.	uczciwy	1
223.	obraźalski	1	256.	uczuciowy	1
224.	obrażony	1	257.	uczynny	1
225.	oddany	1	258.	ułożony	1
226.	oryginalny	1	259.	upaprany	1
227.	otwarty	1	260.	upragniony	1
228.	parszywy	1	261.	uprzejmy	1
229.	paskudny	1	262.	uzależniony	1
230.	piegowaty	1	263.	ważny	1
231.	piękny	1	264.	wdzięczny	1
232.	pocziwy	1	265.	wnerwiający	1
233.	porywczy	1	266.	wybredny	1
234.	poukładany	1	267.	wybrudzony	1
235.	przebiegły	1	268.	wybuchowy	1
236.	przeziwy	1	269.	wygadany	1
237.	przeszkadzający	1	270.	zaciekawiony	1
238.	przytulny	1	271.	zadowolony	1
239.	pytający	1	272.	zaniedbany	1
240.	rezolutny	1	273.	zarozumiały	1
241.	rozbestwiony	1	274.	zaskakujący	1
242.	rozdarty	1	275.	zaspany	1
243.	rozkrzyczany	1	276.	zawadiacki	1
244.	rozmarzony	1	277.	zbuntowany	1
245.	skoczny	1	278.	zdecydowany	1
246.	słaby	1	279.	zmęczony	1
247.	spokojny	1	280.	zuchwały	1
248.	super	1	281.	zwinny	1
249.	szcherbaty	1	282.	zwykły	1
250.	szkodliwy	1	283.	żywotny	1
251.	śmiały	1			